

۱۹۲۶

ایلمنی جلد

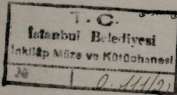
تورکیات مجموعہ سی

استانبول دار الفنون تورکیات انسیتوسی طرفندہ نشر ایملیر

مدیر :

کوسریلی زاده محمد فؤاد

استانبول دار الفنون شدہ «تورک ادبیاتی تاریخی»

استانبول — دولت مطبعہ سی

۱۹۲۸

ی. مارقوارت. شمال قطبی هوابسی (ارال ارکله‌ری) حقنده میلادی ۱۰ نجی عصره عالمی عربی تذکره. «اونغاریش یار بوخر» مجموعه‌سی، جلد ۴، جزء ۳/۴، ص ۲۶۱-۳۳۴.

Jos. Markwart. Ein arabischer Bericht über die arktischen (uralischen) Länder aus dem 10. Jahrhundert. *Ugarische Jahrbücher*, Bd. IV, Heft 3/4.

«مارقوارت» بو اثرنده ایرانی «نورالدین محمد عوفی» نك (میلادی ۱۲۲۸) ده یازدینی «جمع الروایات» دن مأخوذ و بابله فصلارده منقسم اولان تذکره نك انتقادی متننی، سوکراده، شرحلری حاوی ترجمه‌سی و ریویور.

برنجی باب «وولغاو لغارلری» (بلغار) دیارینک بر تصویریدر. «ابن فضلان» ک سیاحتنامه‌سی و «اصطخری» نك قیدلریله صیقی ر صورتده علاقه دارد. «مارقوارت» نك فکربنه کوره، «عوفی» بوصو کنجیله عینی منبعدن استفاده ایتشد. ایکنجی بابده کی «یورا» Yūra دیارینک تصویری ایله «ابن بطوطه» نك «ظلمت دیاری» حقنده کی تصویری ده، ینه مشترک بر منبعک وجودینه دلالت ایتکده در. «مارقوارت» نك اثبات ایتدیکنه کوره بوتون تذکره ۱۰ نجی عصره نك ایلک نصفنده وجوده کیش عربجه بر اثر دن اقتباس ایدلشد. بو طرز قبولنده «جیهانی» نك (۲۶۲-۲۶۳ و ۳۰۳) غائب اولمش اولان اثرنی خاطر لایق ایجاب ایتدیکنه قائلدر. بوراده کی ایلک ایکی باب، مالزمه اعتباریله، بزه یکی برشی ویرمیور کبدر؛ یالکمز بونلرک اوچنجیسنده (ظلمت دیارنده) «دائما ده کیزده کزن، کیلرله متدایا بر برلریله جنکه‌لشن» بر قومدن بحث اولونیور که، شیمدی یه قادیار کی عربجه منبعلرده بویله برشیته دائر معلوماتمز یوقدی (۳۰۹-۳۱۰).

بز بوراده «مارقوارت» نك تشریحاتی بر برر تعقیبه قالفار سهق، بومقاله نك حدودینی آشمش اولورز. اونک ایچون، ساده جه، کندیسنک حیرت بخش بر وقوف ایله یازدینی شرحلردن بعضیلرینی عرض ایده جکیز.

«بولغار» شهرلردن «مورار» یاخوده «ساوار» (سووار) شهرینک موقعی مناقشه ایده رکن، بو شهرک، اسمنی، «مارینوس» نك قید ایتدیکی Σαυατορ قبیله سنه مدیون اولوب اولمادینی، سؤالی اور تابه آتیور. بو مطالعه‌نی، «سو و آر» اسمنک یالکمز تاریخاً مؤخر بر زمانده اشهاد ایدیلده سنه بناء، قابل جرح کوردیکی جهته، بوراده ایکی قیاس باقمده در. بونلردن برنجیسی، که «نامامه» - بز انسلیلرده «Ταμатарχα» شهرینک - اسمنک اسکی غرب تورکلرنده کی «تامافانه» - تارقانه - اسمندن اشتقاق ایتدیریلدیکی، معلومدر؛ ایکنجی بر مثال اولوق اوزره ده «آستراخانه» شهری حقنده یه یکی بر اشتقاق

داهاذ کر ایدیور: «حقیقتده بوشهر، اسعنی، خازارلرک مسلمان خوارزمیلردن مرکب اجر تلی محافظلر قطعه سنک مؤسسی وباش آغاسی اولان خوارزمی استر خان Astarchan و یاخود «راس تار خان Ras Tarchan»، ارمیجده «Raz-t'archon» یعنی «ā-r-az Tarqan» مدیوندر، که بو، ۱۴۷ هجری = ۱۰ مارت ۷۶۴ - ۲۶ شباط ۷۶۵ میلادی سنه سنده، «مروانیلر» طرفندن الی سلاح طوتان «خازارلر»ک محو ایدیلدیکنندن بری، ایلک دفعه اولمق اوزره یکیدن «ماورای قافقاس»ه تجاوز ایله «تفلیس»ه کیرمشدر [۲۶۹ - ۲۷۱].

«احمد الطوسی» ایله «فرمه Frälin»ک استفاده ایتدیکی بر «فرهنک»، «بولغار» و «سورار» شهرلرندن باشقه «بولغار» دیارنده «اسل» و «یاخود» «اسیل» عنوانلی داهابر نهر طانیور. «مارقوارت» بونی «ایسل Isil» او قویور و بو کله ده، یا خازار شهری اولان «اتیل» نیل «ک یا کلیش یازیله سی و شو حالده «بولغارلر»ک «خازارلر»له فاریشه لر ی نتیجه سی، و یاخود ده، بولغار قبیله اسملرندن اسفل (sgl.) کله سنک- «مارقوارت»ه کوره «غ = g» سنک سقوطیله حاصل اولمش- یکی برشکلی اولدینی ملاحظه سنده بولونویور [۲۷۴-۲۷۵]. «محمود الکاشغری»: «ساقسین، بلغار جوارنده برشردر. ایشته سووار ودر» ادعا سنده در. بوا دعا، غالباً «کاشغری»ک اویدورمه سی اولسه کر کدر. سبی ده، اونک اثرینی یازدینی زمان یعنی (۴۶۶ ه = ۱۰۷۳/۷۴ میلادی) ده «سووار» شهرینک آرتق موجود اولما ییشدر. «ساقسین» شهرینک موقعی تعیین ده، شیمدیلک ممکن، کورونمبور. مع مافیه «الغرنای» بو شهرک «دولغار»ک آشانی مجرا سنده، «بلغار» دن ۴۰ کون آشایده کائن اولدینی خبر ویرمکده در [۲۷۵ - ۲۷۶].

بو مناسبتله، مسافلرک، سیاحت کونلریله حسابنه عائد بعض مثاللر صیرالایلم. «مارقوارت»ه کوره، «ساقسین» وولغار منصبده کائن «ایسل» شهرینک قطعاً عینی اولامایه جفته نظر آ، اولسکی شهرک «ایتیل» دن داهاشالده، شو حالده «بلغار»ه داهایاقین اولدینی قبول مجبور یئنده یز [۲۷۵-۲۷۶]. حالبوکه «اصطخری» به کوره «اتیل» «بلغار» دن بر آیدور مسافده ایمش [۱]. «مارقوارت»ک بوراده موضوع بحث ایتدی کمز بیاناته نظر آ ایسه [۲۸۷] «ابن بطوطه»، ۱۳۳۲ تاریخنده «بیسرداغ Bišdag» = بیش ناو، پیانغورسق «دن» «بلغار»ه قادر ۱۰ کون، عودتده کذلک یینه او قادر قیصه بر زمان صرف ایتشدر. حال بو که بو سیاحتک مبدأ نقطه سی ایسه، «اتیل» دن جوق داهای جنوبده اولوب، «بلغار»ه قادر اولان مسافه، الک قیصه طریقه، تقریباً ۱۳۰۰ کیلومتره حساب

ایدیلک لازم کلیر. بوکابناء، «ابن بطوطه» نك، یومی بورو ویشلارنده ۱۳۰ کیلومتره قطع ایتمش اولدیغنی قبول ایتمه‌لی یز. شو اوج مشاله نظرأ حکم ایدیلنجه، عمومیتله، عربلرک کونلك مسافهلر حقتده ویردکلری معلوماتدن واسع مقیاسده نتیجهلر چیقارامایه جغز.

شرحلری صیراسنده «مارقوارت»، «ابن فضلان» ک بلغارشهرنده کی یازو قیش کیجهلرینک اوزونلغنه دائر قیدلرینی ترجمه، و بومعطالری بالخاصه هیئی حسابات ایله مقایسه ایدیور. ینه بونلره نظرأ حکم ایدیلنجه ده، سیاحتنامه نك بوقسمی - هیچ اولماز سه بزه معرفت اولان شکلنده - تماماً اعتیاده غیر لایق اولمالیدر [۲۷۸ - ۲۸۳ و لاحقه].

اوجنجه باب (بورایه) عائذخیلیجه مفصل اولان شرحلرنده، «مارقوارت» بویوک «اسکندر» ک «غوغ ماغوغ» (یا جوج مأجوج) اقوامی اوکنه قاپامش اولدیغنی مشهور قانی (دربند) بحثنه تماس ایدیور. بوخصوصده اولجه «دوگویه» Goeje نك استنتاجلرینه مستندأ قبول ایتمش اولدیغنی اسکی فکری خلافنه - که بونده ترجمان «سلام» ک سیاحت غایه سی اولان قاپونک چین سندنه کی نفیرت طاشندن (یشم) قاپو اولدیغنی فرض اولونویوردی [۱] - اولارق، بونک، «اورال» ده اولدیغنی قبول ایدیور [۲۹۷].

بو «باب اسکندر» ک، داهامیلادی ۱۰ نهجی عصرک باشنده ده «خازار» اولسکسنگ شمانده فرض ایدیلدیکنی «ابن الفقیه» ک شوقیدی ده اثبات ایتمکده در: «آنوشروان» دکنز کنارنده واقع دربند (باب الابواب) ی اکیال ایدنجه، ده کنز حقتده معلومات ایستدی. کندیسنه دیدیلرکه: «پادشاهم، بودکنزه بکر دیرلر؛ طول و عرضی اوج یوز فرسخدر؛ بزمه خازارلرک بعضا شهری آراسنده عینی ساحلدن دورت آیلق برمسافه، و خازارلرک بعضا سیله اسفندیارک بنا ایتدیکی دمیر قانی (دربند) آراسنده ایسه ایکی آیلق برمسافه واردر»، [۲].

مارقوارت سروس ک تذکره سته «سلامک رومانی» دیور. دربند ایله قاپونک تصویر شیه سز «خیالی» اولدیغنی دوغرودر. فقط «سلام» اوقادار اوزون برسیاحت یاپدقن صوکر، صوک منزله واردیغنی اخبار ایتمک مجبور ایدی. عکسی تقدیرده، مکافات امیدنی غائب ایده جکدی. اونک ایچون، تذکره نك بوقسمی، قرأندن، «اسکندر» مناقبندن وسائر منبعلردن بوکادائر بیلدکلرله ترتیب ایتشد. فقط، اصل سیاحتنامه ایچون، شیمیدیلک بونک ساده جه خیال اثری اولمادیغنی

1) J. Marquart. Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge. 1908. 85

2) Ibn al Faqih. ed. de Geoe. Bibl. Geogr. Arab. V, 289-290, 298

حقننده کی اسکی فکر مزده ینه اصرار اید بیورز؛ چونکه، ویردیکی یول تعریفنامه سی، اوزمانک طوبوغرافیک احوالیه پک اعلا تألیف ایدیه بیلیمکده در [۱]. بوراده «تقویمی» نقطه نظر دن اوقادار مهم اولان «وولغا بولغارلی» نك اهدالری زمانی مسئله سنه دأرده بر قاج ملاحظه علاوه ایتمک ایسترم. سلامك تذکره سی حقننده نشر ایدیلن مقاله مزده، بوسیاحك سده کیدن یول از زرنده تماس ایتدیکی اسلام قومی - که، بونک امیری «ادریسی» نك متفنده ضافانه از کسه اسمنی طاشیور [۲] - «وولغا بولغارلی» نه منسوب قبیله لردن بری اولاییلیر. چونکه، «ان فضلان» نك تذکره سندن ده، بوقومك اووقت، یعنی خلیفه نك سفارت هیثی مواصلت ایتدیکی زمان، اسلامیتی قبول ایتمش [۳] بولوندینی آکلاشیلمقده در. «ابن ابی یعقوب الندیم»، «کتاب الفهرست» نده، «خلیفه مأمون» (۸۱۳-۸۳۳ میلادی) نك برچوق اثر لر براقش اولدیغنی، و بولردن بری ده «برغار ملککنک اقرار بالله حقننده کی سؤالنه ویریلن جوابه دأر کتاب» بولوندیغنی [۴] یازیور. «الدمشقی» نك «کتاب التکون» نده ده: «بوقومك (روس لرك) قومشوری آلاسه و برغار اولوب بوندر و از کسه قارداسه ایشلر، هپسی ده خریستیاندرلر، دها اوزاقده کی قومشوری ده ارمنیلر در» [۵] بولنده کی برقیدی ده، رقه ایله یازیلیش صوك جمله دهاا اسکی برمنبعه ارجاع ایدیه بیلدیکی تقدیرده، نقطه نظر مزنی تأیید ایتمش اوله جقدر. فقط، هر حاله. «خریستیاندرلر» قیدی پک شبهه لیدر.

قونت سرفانه زبجی

[کوروشی چوما آرخیو «مجموعه سنده» 1226.183.187 II Band. 1-2 Heft. 1226.183.187 «نشر ایله بو مقاله راغب خلوصی پک طرفندن ترجمه اولونمشدر»]

1) Zichy, Le voyage de Sallam KCSA, I. Heft. 3. 190-204.

2) Ibn khordadbeh, Kitâb al-Masâlik wa'l mamâlik, ed. de Geoeje, BGA. VI. 126 ... P. Amédée Jaubert, Géographie d'Edrisi, II. Paris 1840 (Recueil des voyages et de mémoires, publ. par la Soc. de Géogr. VI.) 418.

3) KCSA, I. Heft. 3. 197-198.

4) Kitâb al Fihrist, ed. G. Flügel, I. 42.

5) A. F. Mehrens, Cosmogonie de..., ed. Dimichqui. St. Pet. 1863. 262